

Проаналізувавши різні підходи до розуміння кримінальної відповідальності, можна зробити висновок, що більшість із зазначених концепцій мають право на існування з тих позицій, що кожна з них описує одну з ознак кримінальної відповідальності, виділяючи її як суттєву властивість такої відповідальності [5, с. 17].

Так, враховуючи думки різних науковців, ми можемо визначити поняття кримінальної відповідальності, як осуд державою особи, яка вчинила злочин, та обмеження її прав особистого, майнового та іншого характеру, що визначені вироком суду і покладені на неї спеціально уповноваженими органами держави.

Таким чином, суттєвою ознакою кримінальної відповідальності ми вважаємо осуд.

Література:

1. Багрій-Шахматов Л. В. Соціально-правові проблеми кримінальної відповідальності та форми її реалізації. Курс лекцій / Л. В. Багрій-Шахматов. – Одеса, 2001. – 192 с.
2. Баулін Ю.В. Поняття кримінальної відповідальності та його значення для практики застосування нового Кримінального кодексу України / Ю. В. Баулін // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Х.: Юніком Інтер, 2002. – С. 39–42.
3. Богатирьов І., Савченко А. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України / І. Богатирьов, А. Савченко // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 2. – С. 133–137.
4. Козаченко О.В. Дефініція кримінальної відповідальності / О.В. Козаченко // Новітні кримінально-правові дослідження. Миколаїв: Іліон, 2016. – 420 с.
5. Кримінальна відповідальність та форми її реалізації: підручник / О. В. Козаченко, О. М. Мусиченко, О. М. Сидоренко та ін.; за ред. професора О. В. Козаченка. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 142 с.
6. Матишевський П.С. Кримінальне право України: Загальна частина / П. С. Матишевський. – К.: А.С.К., 2001. – 347 с.
7. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – К.: Канон, А.С.К., 2001. – 1102 с.
8. Чернишова Н. В. Кримінальне право України: Загальна частина / Н. В. Чернишова. – К.: Атіка, 2003. – 287 с.

УДК 343.27

ЧЕРНЯК Наталія

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Спеціальна конфіскація як інший кримінально-правовий захід отримала своє закріплення у Кримінальному кодексі України після прийняття Верховною Радою України 18 квітня 2013 р. Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодек-

сів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» № 222-VII, який набув чинності 15 грудня 2013 р. Інститут спеціальної конфіскації на сьогодні є достатньо проблематичним та суперечливим, і саме тому є предметом наукових дискусій відомих правників України.

Проблематичність спеціальної конфіскації, в першу чергу, полягає в неоднозначності закріплення її поняття в законодавстві, що тлумачиться правозастосовцями на власний розсуд.

Поняття спеціальної конфіскації законодавцем визначено у статті 96-1 Кримінального кодексу України. Проте, за незначний проміжок часу це поняття зазнало кардинальних змін, змінившись при цьому докорінно.

В першій редакції зазначена норма виглядала наступним чином: «спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу».

Проте вже через півроку, в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13.05.2014 р., поняття спеціальної конфіскації було викладено в іншій інтерпретації. Згідно цього закону: «спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, за умови вчинення злочину, передбаченого статтею 354 та статтями 364, 364- 1, 365-2, 368-369-2 розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями».

Трохи згодом, у зв'язку з визнанням інституту спеціальної конфіскації своєрідним інструментом в запобіганні і протидії корупції та закріплення цього статусу на законодавчому рівні, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» від 08.10.2015 року перелік злочинів та суспільно небезпечних діянь, за які передбачалася спеціальна конфіскація, визначених вище, було доповнено ще одним, а саме ст.159-1 Кримінального кодексу України (Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму).

З цією ж метою вносилися зміни до статті 96-1 Кримінального кодексу України Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні» від 10.11.2015

року та Законом України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 03.11.2015 року.

Згідно останньої редакції статті 96-1 ККУ (Закон України № 1019-VIII від 18.02.2016 року) спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченою частиною першою статті 150, статтею 154, частинами другою і третьою статті 159-1, частиною першою статті 190, статтею 192, частиною першою статей 204, 209-1, 210, частинами першою і другою статей 212, 212-1, частиною першою статей 222, 229, 239-1, 239-2, частиною другою статті 244, частиною першою статей 248, 249, частинами першою і другою статті 300, частиною першою статей 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, статтею 363, частиною першою статей 363-1, 364-1, 365-2 Кримінального кодексу України.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що останнє визначення поняття спеціальної конфіскації є цілком прийнятним, оскільки така прискіплива деталізація переліку злочинів та суспільно небезпечних діянь, за вчинення яких передбачається застосування зазначеного іншого заходу кримінально-правового впливу, є можливою гарантією обмеження зловживань при призначенні спеціальної конфіскації судом. Проте сумніви викликає той момент, чому законодавець обрав саме такий перелік злочинів та суспільно небезпечних діянь, за які передбачена спеціальна конфіскація, тобто який критерій використовувався при їх виокремленні та зазначенні у статті 96-1 Кримінального кодексу України?

Суперечливий характер інституту спеціальної конфіскації та її нормативно-правової регламентації полягає в наявності у системі покарань, передбаченої Кримінальним кодексом України, конфіскації майна як додаткового покарання, яке може бути призначене за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості. Паралельне існування двох заходів кримінально-правового впливу, один з яких є покаранням, а другий – іншим кримінально-правовим заходом, зумовлює негативну оцінку більшості юристів, які наголошують на невідповідності конфіскації майна положенням Конституції України як такої, що перешкоджає реалізації прав та свобод особи, а також ставлять під сумнів існування цього виду покарання, посиляючись на досвід країн Європи.

На їх думку, саме спеціальна конфіскація має вирішити всі питання, пов'язані з вилученням у правопорушника предметів, вказаних у КК України, задля запобігання вчиненню нових злочинів, позбавлення кримінальної активності економічного сенсу тощо [2, с. 44–45].

Досить дискусійним в правовій доктрині є питання, пов'язане з правовою природою інституту спеціальної конфіскації, що зумовлено наявністю певних повторень норм в кримінальному та кримінально-процесуальному праві України. Адже спостерігається певне дублювання положень Кримінального кодексу України в Кримінальному процесуальному кодексі України.

У науці кримінального права сформувались дві діаметрально протилежні позиції стосовно правової природи «спеціальної конфіскації»: одні вчені вважають, що спеціальна конфіскація має кримінально-правову природу, інші обстоюють її кримінально-процесуальну природу і пропонують вилучити її з КК України [3].

Законодавцю не вдалося уникнути подвійного нормативного регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням спеціальної конфіскації. Так, згідно з ч. 1 ст. 96-2 КК спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: (1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна; (2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; (3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави; (4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання. Аналогічні за змістом норми передбачені в ч. 9 ст. 100 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які повинні регулювати тільки процедуру здійснення спеціальної конфіскації. Натомість у переважній більшості вони сформульовані як матеріально-правові. Такий підхід видається невдалим не лише з теоретичної, а й з суто практичної точки зору, оскільки існує небезпека колізій між положеннями КК України та КПК України [4, с. 30–34].

Норма процесуального характеру вживана і в ч.4 ст. 96-2 Кримінального кодексу України: «Вищезазначені відомості щодо третьої особи повинні бути встановлені в судовому порядку на підставі достатності доказів».

Таким чином, аналізуючи положення чинного законодавства, можна зробити висновок, що на сучасному етапі дійсно існують певні елементи дублювання норм, які регулюють спеціальну конфіскацію, в матеріаль-

ному та процесуальному праві, проте ефективних спроб змінити таке становище законодавцем здійснено не було.

Вбачається доцільним не поспішати з внесенням необмеженої кількості змін та доповнень нормативного тексту щодо визначення поняття та сутності спеціальної конфіскації на законодавчому рівні, а піти шляхом наукової розробки зазначеного інституту з подальшим використанням подібних напрацювань в нормотворчій діяльності. При цьому, слід звернути увагу на наявність дублювання положень матеріального та процесуального права, прибравши яке, існує можливість максимального дотримання прав людини і громадянина, а також принципів верховенства права та справедливості.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Орловська Н. А. До питання про предмет спеціальної конфіскації / Н. А. Орловська // Новітні кримінально-правові дослідження – 2016: зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2016. – С. 44–47.
3. Кондра О. Проблеми правової природи «спеціальної конфіскації» у кримінально-правових санкціях / О. Кондра [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/558-kruminolog/15366-2011-01-23-02-03-02.html>.
4. Задоя К. П. Окремі зауваження щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально- процесуального кодексів України щодо вдосконалення процедури здійснення конфіскації» / К. П. Задоя // Право і громадянське суспільство. – 2012. – № 1. – С. 30–34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lclslaw.knu.ua/2012-1.pdf>.

УДК 343.222:616-05

ЧОРНОРОТ Наталя

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності медичних працівників за правопорушення, що вчиняються ними під час здійснення професійної діяльності [2]. Переважна більшість «медичних» злочинів сконцентровані у розділі II Кримінального кодексу (далі – КК) України «Злочини проти життя і здоров'я особи» [1].

Вивчаючи наскільки досконалим є інститут кримінальної відповідальності медичних працівників в Україні, доцільно звернутися до зарубіжного кримінального законодавства, що стосується злочинів у сфері медицини.

Провівши аналіз окремих Кримінальних кодексів різних країн можна зробити висновок, що КК таких країн як Азербайджан, Грузія перед-